

Tvorba studijních opor pro kombinované studium

Úvod

Uvědomme si, že student kombinované formy Vám bude vděčný za každou podporu jeho studia. Snažme se ho nezatěžovat přemýšlením, jak má pracovat, a maximálně se soustředíme na vytvoření podmínek pro efektivní studium. U každé informace, kterou do textu uvádíme, se zamysleme nad její potřebností pro studenta. V kombinované formě studuje obvykle zaměstnaný člověk, který uvítá prakticky orientovanou výuku a omezení množství nepotřebných (i když relevantních a zajímavých) znalostí.

Odlišme seznam literatury, kterou jste použili pro napsání učebního textu od literatury doporučené. Student by se měl přesně dozvědět, kde je doporučená literatura k dispozici a kterou část má nastudovat. Uvědomme si, že student studuje převážně doma a ne fakultě, kde je k dispozici univerzitní knihovna. Proto s doplňkovými texty šetřeme i když je pochopitelné, že se v řadě případů bez nich neobejdeme. Stačí, když si vzpomeneme na dotazy, které dostáváme během přednášek a které automaticky odpovídáme na základě svých znalostí oboru..

Zásady tvorby studijních opor

V kombinovaném studiu se předpokládá, že si studenti látku osvojí převážně vlastním samostatným studiem. Pro toto **samostudium** musí garant předmětu připravit kvalitní studijní opory, které umožní samostatnou práci studujících bez dalšího podrobnějšího vysvětlování problematiky vyučujícím.

Na kvalitní studijní opory je kladena řada požadavků. Mezi nejdůležitější patří:

- **stanovení cílů studia** - plánovaného rozdílu znalostí, dovedností a kompetencí
- **věcná správnost**
- **srozumitelnost** - studující není v přímém kontaktu s vyučujícím jako na přednášce nebo semináři a nemá tedy možnost vznést dotaz bezprostředně, když nepochopí obtížnou pasáž studijního materiálu. Srozumitelnosti textu pomůže dodržování následujících zásad:

- text se člení na krátké odstavce a každý odstavec obsahuje pouze jednu hlavní myšlenku
- věty jsou krátké, bez složitých souvětí a vztažných zájmen
- při použití přejatých slov nebo zkratk jsou termíny okamžitě v textu okamžitě definovány (třeba i opakovaně)
- v textu jsou pro názornost využívány obrázky, grafy, poznámky, vysvětlivky apod.
- **přiměřenost** – rozdělení do kratších logických bloků
- **postupnost a logická návaznost** - studující pracuje se studijní oporou samostatně, proto je zapotřebí jej vést postupně krok za krokem a každý postup mu vysvětlovat. Dále je třeba využívat demonstraci na příkladech.
- **aktivace studujícího** - na přednášce může vyučující navázat kontakt se studenty řadou způsobů a má možnost kdykoliv zjistit, zda studenti problematiku pochopili, a v případě poklesu pozornosti může zařazením praktického příkladu, motivační situace apod. pozornost studentů udržet na odpovídající úrovni. V případě samostudia musí studijní opora plnit i roli aktivizační, kterou zajišťují cvičení, otázky, úlohy a příklady nebo případové studie.
- **trvalost a upevnění vědomostí** – kontrolní otázky, úlohy a testy

Struktura studijní opory – e-předmětu OLIVA

Studijní opora by měla obsahovat

- **základní znalosti** z daného oboru studia
- obecné znalosti nezbytné pro studium poskytovaných materiálů
- **motivační prvky** povzbuzující aktivitu studenta
- autokorektivní úlohy, otázky a testy k sebehodnocení studujícím (**zpětná vazba**)
- úlohy určené k opravě vyučujícím

Povinná struktura e-předmětu:

- **Domovská stránka**
- **Průvodce studiem**
- **Obsah**

- **Testy**
- **Úkoly**

Této struktuře odpovídá základní nabídka e-předmětu (menu).

Pokud povaha předmětu neumožňuje pro zpětnou vazbu zařadit jak testování pomocí Testů tak vypracování Úkolů (např. semestrálních prací opravovaných vyučujícím), je možné zařadit pouze jeden z těchto nástrojů. Položky Úkoly/Testy jsou tedy alternativní a případně je možné zařadit přímo do vzdělávacích modulů.

Pokud garant předmětu považuje za vhodné tuto základní nabídku doplnit o další nástroje (diskuse, ...) následují další položky nabídky za Rozdělovačem.(vodorovná čára v nabídce).

V případě, že rozsah vkládaného textu (např. průvodcem úvodu vzdělávacího modulu, závěru a shrnutí vzdělávacího modulu apod.) nevkládá se do e-předmětu ve formě samostatné přílohy, ale píše se přímo do textové části zvoleného nástroje.

Domovská stránka

Systémová stránka Blackboardu, na které se podle volby tvůrce e-předmětu zobrazují aktuální oznámení, seznam úkolů, kalendář, apod.

Průvodce studiem

Vstupní bod do e-předmětu, který zahrnuje následující části:

- **vzdělávací cíl**, kterého má student dosáhnout - obecné, rámcové cíle celého předmětu. Účelem cíle je motivovat studenta a vyjasnit mu užitečnost předmětu pro něho samého (pro využití v praxi, pro studium dalších předmětů, pro rozvoj jeho osobnosti atd.)
- **sylabus** předmětu, tj. co je obsahem studia předmětu, jaký je časový harmonogram, přehled povinné a doporučené literatury a dalších zdrojů. Odkaz na seznam na doporučenou literaturu je třeba opatřit vysvětlením, kde si ji opatřit, co je třeba nastudovat povinně, co je pouze četbou doplňkovou – je třeba si uvědomit, že pracujeme s „osamělým“ studentem, který tyto rady potřebuje.
- **pokyny** ke studiu - doporučení pro studujícího, jak v průběhu studia postupovat - informace o tom, jakými prostředky jsou jednotlivé fáze studia zajištěny, jak lze během studia komunikovat (s vyučujícím i ostatními studujícími);

- jakým způsobem budou nově získané znalosti **hodnoceny**.

Průvodce studijní oporou, obsahuje návod jak studovat, odkazy na další zdroje informací, organizační pokyny k výuce. Vysvětluje zařazení předmětu do celého studijního programu a jeho návaznosti na ostatní předměty. Dále se zde popisuje, co se student naučí a k čemu mu získané vlastnosti budou sloužit. Je zde popsán, způsob průběžného a celkového hodnocení studia předmětu, požadavky na písemné zpracování úkolů, vypracování průběžných testů, organizace závěrečné zkoušky (písemná, ústní, test apod.). Dále je zde vhodné vysvětlit, jak je organizována výuka předmětu v kombinované formě. Vzor Průvodce studiem je v příloze 1.

Obsah

Tato část studijní opory představuje vlastní studijní materiály.

Studijní materiály se z důvodu srozumitelnosti členit do **jednotlivých vzdělávacích modulů** (kapitol).

Jednotlivý vzdělávací modul je složen z takového množství materiálu, které může studující prostudovat najednou. Zpravidla se jedná o jeden tematický celek.

Každý **vzdělávací modul** obsahuje:

- *úvod*, ve kterém autor uvádí
 - cíl modulu
 - stručné shrnutí předběžných znalostí.
 - instrukce, jak modul studovat
- *výkladovou část*
 - *studijní text*
 - případně další materiály
- *zpětnou vazbu* pro studenta
- *závěr a shrnutí*

V **úvodní části vzdělávacího modulu** se student seznámí s cílem modulu, tedy tím co bude znát, umět, schopen udělat po nastudování modulu, tj. jaké budou jeho **výstupní** vědomosti, dovednosti a kompetence. Nepatří sem výpis aktivit učitele, kterými povede studenta k cíli. Následující tabulka uvádí možná slovesa pro vymezení studijních cílů.

Cílová kategorie	Sloveso
Znalost	definovat, doplnit, na/popsat, opakovat, pojmenovat, přiřadit, reprodukovat, seřadit, vybrat, vysvětlit, umět, určit, znát
Porozumění	dokázat, interpretovat, ilustrovat, jinak formulovat, objasnit, odhadnout, opravit, předvést, přeložit, uskutečnit, uvést příklad, vyjádřit (vlastními slovy, jinou formou), vyhledat, vypočítat, vysvětlit, zkontrolovat, změřit
Aplikace	aplikovat, demonstrovat, diskutovat, doplnit, interpretovat, načrtnout, navrhnout, plánovat, použít, prokázat, odůvodnit, odvodit, registrovat, řešit, stanovit, uspořádat, vyčíslit, vyzkoušet
Analýza	analyzovat, provést rozbor, rozhodnout, rozčlenit, rozlišit, specifikovat, určit principy, uspořádat
Syntéza	kategorizovat, klasifikovat, modifikovat, navrhnout, porovnat, reorganizovat, shrnout, vyvodit závěry, zorganizovat,
Hodnocení, posouzení	argumentovat, obhájit, ocenit, oponovat, porovnat, posoudit, prověřit, vybrat, zdůvodnit, zhodnotit, podpořit názor, posoudit, provést kritiku, uvést klady a zápory, rozdíly

V úvodu modulu je vhodné definovat úroveň **vstupních** znalostí a dovedností studenta neboli co musí znát a umět před začátkem studia modulu, aby vůbec mohl začít studovat.

Dále jsou zde uvedeny instrukce, jak modul studovat.

Výkladová část představuje vlastní studijní text. Tento text by měl být napsán tak, aby bylo studium možné i bez doporučené literatury. Vlastní výklad je rozdělen do částí, které jsou názorně odděleny a logicky na sebe navazují. Součástí výkladu mohou být autokorektivní otázky a úlohy a pro názornost jsou do výkladu zařazeny obrázky, grafy a schémata.

Zařazení obrázků, grafů a schémat se podřizuje jejich účelnosti pro zlepšení procesu učení. Pokud neslouží k lepšímu pochopení nebo upevnění si probírané látky, je lépe je nezařazovat a nezatěžovat tak studenta informacemi, které mu nejsou užitečné a odvádějí jeho pozornost od studia.

V rámci výkladové části je kromě studijního textu vhodné zařadit např. i prezentace používané v rámci prezenčních setkání, odkazy další materiály apod., **Prezentace jsou možným doplňujícím, nikoliv primárním výukovým materiálem.**

Zpětná vazba slouží studentovi k ověření, zda problematiku pochopil a dosáhl v úvodu modulu stanovené cíle. Je možné využít autotesty, otázky k zamyšlení apod.

V **závěru** modulu byste měli krátce a výstižně **shrnout** celé téma, stručně zopakovat obsah modulu s důrazem na význam pro další studium popřípadě okamžitou upotřebitelnost v praktickém životě a zaměstnání.

Nejčastější chyby při tvorbě e-předmětu

- Není dodržena posloupnost myšlenkových kroků před zahájením prací na studijní opoře
- Ve snaze nabídnout co nejvíce možností a dodatečných informací, aktivit a vazeb přivedeme studenta do situace, kdy si není jistý, co je podstatné pro úspěšné absolvování předmětu
- Podcenění vedení studenta a spoléhání se na flexibilitu a aktivitu studenta v situaci, kdy nemá dostatek informací pro další postup
- Opomenutí řízení procesu učení „na dálku“ -.proces učení je stresující záležitostí, se kterou si dokážeme v prezenční výuce poradit, ale pro osamělého studenta je hlavním demotivujícím faktorem vedoucím k ukončení studia. Studium musí být členěno do předem jasně definovaných kroků.
- Spoléhání na prezenční tutoriály - čím hůře je připravená studijní opora, tím více je nutná komunikace se studenty a tím větší je spotřeba času učitele.
- Malá pozornost věnovaná zpětným vazbám a podceňování potřeby jasně položených otázek. Pokud budou studenti na otázky reagovat se širokým spektrem odpovědí, pak jsme nepoložili otázku problémově, ale špatně.
- Neuvědomění si a podceňování viditelnosti výuky - kdokoliv, kdo bude mít přístup k studijní opoře, ji může nechat vyhodnotit renomovaným odborníkem
- Malá pozornost věnovaná problematice copyrightů a právním aspektům. Do výukového textu nemůžeme volně stahovat jiné texty a obrázky, aniž si předem zjistíme, zda jsou nabízeny jako freeware.

Přílohy

- Průvodce studiem – Příklad 1 a 2
- Modul Obsah – Příklad 1, 2 a 3
- Struktura vzdělávacího modulu – Příklad
- Úvod vzdělávacího modulu – Příklad
- |Studijní text - Příklad